

PERSONÁLIE, DROBNOSTI, RECENZE

Bohuslav Hladík pětasedmdesátiletý

19. ledna 1993 se dožil významného životního jubilea náš dlouholetý spolupracovník Bohuslav Hladík.

Narodil se v rodině polenského obchodníka, vystudoval Obchodní akademii v Chrudimi. Od mládí se zajímal o historii svého rodného města a o ornitologii. Díky své pílì, inteligenci a svědomitosti se v obou těchto oborech stal uznávaným odborníkem.

Po absolvování školy pracoval v obchodě svého otce, později, po roce 1949, na ředitelství n. p. Pramen. V roce 1954 nastoupil jako knihovník do tehdejšího Krajského muzea v Jihlavě, kde současně působil jako numismatik a redaktor přírodovědného oddílu Vlastivědného sborníku Vysočiny. Pobyt v jihlavském muzeu, tehdy již vlastivědném středisku celé Českomoravské vysočiny, a spolupráce s takovým nadšencem a odborníkem, jakým byl ředitel Arnošt Kába, měly bezesporu - kromě výše uvedených vlastností - velký význam pro Hladíkův odborný růst.

1. července 1962 se na žádost Městského národního výboru ujal Bohuslav Hladík vedení tehdy ještě Městského muzea v Polné, které se však již v roce 1963 stalo pobočkou Muzea Vysočiny v Jihlavě. Pod jeho vedením nastal rozkvět polenského muzea. Přesvědčil vedení

města, aby věnovalo historický dům v Poděbradově ulici na expozici "Stará škola". Zde nainstaloval návštěvnicky velice úspěšnou expozici, která navozuje atmosféru školního prostředí konce 19. století. B. Hladík shromáždil a zpracoval dostupný materiál týkající se školství a připravil průvodce po expozici, ve kterém jsou zachyceny počátky našeho obecného školství od dob tereziánských školských reforem. Tento materiál byl zdrojem informací také pro příspěvky přednesené na sympoziích v Norimberku a Rotterdamu.

Dalším jeho záslužným činem byla expozice "Lékárna U černého orla v Polné". Kompletní mobiliář a zařízení lékárny z 18. a počátku 19. století byly přeneseny do muzea a opět velice působivě nainstalovány. Expozici navštívili v roce 1972 účastníci jihlavského symposia z dějin farmacie a uveřejnili o ní pochvalná vyjádření v našem i zahraničním lékárnickém tisku. Bohuslav Hladík přednášel o polenské lékárně několikrát na farmaceutických sympoziích. Na celostátní konferenci o rozvoji farmaceutického muzejnictví roku 1985 v Košicích byla jeho činnost v oboru historie farmacie oceněna stříbrnou medailí.

Za jeho působení byla upravena a doplněna expozice "Kupecký krám" a převážně z darů Adolfa Skaláka, posledního polenského hrnčáře

a kamnáře, nainstalována hrnčířská dílna. Při svých výzkumech rozšířil a zpracoval sbírku regionální keramiky.

Za 18 let uspořádal v polenském muzeu 84 výstavy, některé ve spolupráci s polenskými základy a spolky.

Z jeho bohaté publikační činnosti v oblasti společenských věd, kterou dokládá připojená bibliografie, stojí za zvláštní zmínku práce *Božena Němcová v Polné*, která objektivně hodnotí spisovatelčin pobyt v našem městě.

B. Hladík zpracoval, popsal a publikoval 42 nálezů mincí pro různá muzea na Českomoravské vysočině, opomenout nelze jeho nezištnou spolupráci s badateli, kteří využívají jeho dokonalé znalosti regionální historie; z poslední doby je možno připomenout jeho účast při přípravě publikace *Polná 1242 - 1992*.

Těchto několik řádků ani zdaleka nepostihuje celé spektrum jeho zájmů, zcela jsme pominuli jeho zásluhou práci na poli přírodních věd, kde se již 50 let zabývá ornitologickými pozorováními na Polensku. Tato jeho činnost bude jistě zhodnocena v přírodovědném oddíle tohoto sborníku.

Bohuslav Hladík zasáhl do kulturního a společenského života našeho malého města nejen svou profesionální prací jako muzejník, jeho aktivita neustává ani nyní. Z doby nedávné připomeňme jeho zásluhy při obnově činnosti Skauta a jeho zásadní podíl na přípravě a realizaci oslav 750. výročí první písemné zmínky o Polné, o tom, že neustává ani jeho publikační činnost svědčí jeho články v přírodovědných časopisech a příspěvek v tomto čísle VSV.

Za všechnu jeho vykonanou práci a nezištnou pomoc jsme vděční a ze srdce mu přejeme do dalších let hodně zdraví a sil, aby nám všem mohl ještě dlouho předávat své znalosti a lidskou moudrost.

Marta Vomelová

Bibliografie společenských prací

B. Hladíka

1958: *Další nález pražských grošů s jihlavskou kontramarkou*. Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd spol., 2, s. 57-60.

1960: *Nález mincí ve Zlátence u Pacova*. Numismatický sborník, 6, s. 419-422.

Dodatek ke zprávě o nálezu pražských grošů v Dušejově u Jihlavy. Numismatický sborník, 6, s. 393-394.

1962: *Nález mincí v Kostomlatech u Nymburka vr. 1931*. Numismatický sborník, 7, s. 324.

Nález mincí na statku Peklo u Pelhřimova. Zprávy muzeí Jihočeského kraje, č. 1, s. 5-8.

Znaleziona monety polskie z poczatkem trzydziestoletniej wojny. Wiadomości Numizmatyczne, č. 6, s. 288-289.

1963: Hladík B. - Veselý S., *Nález mincí z 1. poloviny XV. století v Samšíně u Pacova*. Zprávy muzeí Jihočeského kraje, č. 1, s. 6-8.

1964: 21 popisů nálezů mincí (Kozlov, Bítovčice, Tukleky, Kamenice u Jihlavy, Jihlava - Kosmákova ulice, Dudín, Staré Bříště, Humpolec, Nová Buková, Havlíčkův Brod, Vodice u Pacova, Jihlava, Rejčkov, Čejov, Humpolec, Kejžlice, Bystré u Humpolce, Proseč u Humpolce, Telč, Humpolec, Želiv). Numismatický sborník, 8, s. 229, 233, 234-236, 236, 237, 238-239, 240, 249-250, 252-254, 254, 255-256, 257, 260, 261-262, 263-267, 269-270, 271, 274, 274-275, 275, 275-277.

1965: *Stará polenská škola. Průvodce muzejní expozicí*. Jihlava, Muzeum Vysočiny. 23 s.

1966: *Lékárna "U černého orla" v Polné. Historie a průvodce muzejní expozicí*. Polná, MěstNV. 21 s.

Nález mincí v Jihlavě, náměstí Míru 7. Numismatický sborník, 9, s. 261-263.

1967: 5 popisů nálezů mincí (Dobrouťov, Zvolenovice, Jihlava - Palackého 5, Simtany, Stáj). Numismatický sborník, 10, s. 235, 240-241, 256, 271-272, 287.

- 1968: *Bratrstvo soukenických tovaryšů v Polné v 1. polovině 19. století a jeho sociální význam*. Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd spol., 5, s. 63-76.
- 1969: *Historický kalendář města Polné*. Polná, MěstNV. 46 s.
Z dějin města Polné. In: I. almanach učiliště Československého svazu výrobních družstev v Polné. Polná, s. 29-31.
Nález mincí z počátku třicetileté války v Rohozné, okres Jihlava. Numismatický sborník, 11, s. 196-199.
Nález mincí z 1. poloviny 16. století v Polné. Numismatický sborník, 11, s. 195.
- 1970: *Počátky výroby pohlednic u firmy Dvořák a Ruller v Havlíčkově Brodě*. Filokartie. Zpravodaj Klubu sběratelů pohlednic při PKO Brno 2, č. 2, s. 4-6.
- 1973: Brož A. - Červenková M. - Hladík B., *Patnáct let Domu pionýrů a mládeže Valentina Induse v Polné*. Polná, DPM. 15 s.
 Pařík K. - Sazavský D. - Bukovský A. - Hladík B., *100 let požárního sboru v Polné*. Polná, MěstNV. 15 s.
Nález mincí v Nové Říši. Numismatický sborník, 13, s. 245-246.
Nález mincí v Radkově u Telče. Numismatický sborník, 13, s. 258.
- 1974: *175 let ochotnického sboru Jiří Poděbradský v Polné*. Polenský kulturní zpravodaj, leden 1974, s. 11-15.
 Hladík B. - Prokop I., *Polná*. Skládačka k propagaci. Polná, MěstNV. 12 s.
- 1975: *Třicet let budování Polné*. Polná, MěstNV. 30 s.
Ohlas díla Boženy Němcové v Polné. Polenský kulturní zpravodaj, červen 1975, (s. 13-16).
80 let polenského muzea (1895-1975). Polenský kulturní zpravodaj, srpen 1975 - únor 1976.
- 1976: *O polenském soukenictví*. Polenský kulturní zpravodaj, duben a květen 1976.
 Božena Němcová v Polné. Polná, Kulturní klub a Muzeum Vysočiny, pobočka Polná. 22 s.
- 1978: *180 let ochotnického divadla v Polné. 1798 - 1978*. Katalog výstavy. Polná, Kulturní klub MNV. 44 s.
- 1979: *Dvě polenské knihovny v době národního obrození*. In: 500 let privilegia Viktorina z Kunštátu městu Polné. Polná, s. 41-48.
- 1980: *Ještě k poštovní schránce na Kunětické Hoře*. Informace. Skupina poštovní historie Pardubice, č. 28, s. 7.
- 1981: *Počátky telegrafní stanice v Polné roku 1872*. Informace. Skupina poštovní historie Pardubice, č. 41, s. 8-10.
Veřejná činnost polenských lékárníků. In: Sborník příspěvků k dějinám farmacie Jihomoravského kraje. Brno, s. 63-65.
- 1982: *Sbíráte Polensia?* Polenský kulturní zpravodaj, leden 1982, (s. 13-16).
- 1983: *Božena Němcová a Polná*. II. vydání. Polná, MěstNV. 23 s.
- 1984: *Zajímavé cenzurní razítko z první světové války*. Informace, č. 61, s. 76-77.
- 1986: *Památky na Karla Hynka Máchu v Polné*. Polenský kulturní zpravodaj, květen 1986.
Přepadení poštovního vozu. Informace, č. 75, s. 75-76.
 3 popisy nálezů mincí (Týnec nad Labem, Třeštice, Chlumec u Dačic). Numismatický sborník, 17, s. 289, 290-291, 300.
- 1987: *K výstavě Michaela Floriana v polenském muzeu*. Polenský zpravodaj, červenec 1987, s. 13-15.

Muzejní expozice lékárny U černého orla v Polné. Polenský zpravodaj, listopad a prosinec 1987.

1988: *Ochotnické divadlo v Polné.* Polenský zpravodaj, prosinec 1987 - listopad 1988.

Muzejní expozice lékárny U černého orla v Polné. In: Konference o rozvoji československého farmaceutického muzejnictva a muzeologie v dnech 10. - 12. 9. 1986. Košice. Zborník príspevkov. Košice, s. 56-61.

Hrnčířství v Knínicích u Telče v první polovině 20. století. Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd spol., 6, s. 171-187.

1989: Hladík B. - Pisková R., *Schulmuseum Polná, Zweigstelle des Kreismuseums in Jihlava.* Mitteilungen und Materialien Arbeitsgruppe Pädagogisches Museum Berlin, Heft Nr. 28, s. 94-95.

1991: Hladík B. - Vomelová M., *Exposition der alten Apotheke in Polná.* In: Congressus internationalis historiae pharmaciae Pragae aprilis 15. - 20. 1991. Programma-abstracta, Praha, s. 79. *Stará polenská škola. Průvodce muzejní expozicí.* MĚKS, Polná. 20 s.

1992: kol.: *Polná 1242 - 1992.* Polná, Městský úřad. 212 s. *Lidový řezbář Václav Potočka z Nadejova u Polné.* Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd spol., 8, s. 257.

Poté dostaly události rychlý spád. Již 26. února 1990 se ustavil přípravný výbor, který se obrátil otevřeným dopisem s výzvou na jihlavskou veřejnost. Dne 27. března 1990 se pak uskutečnila ustavující schůzka, které se zúčastnilo 58 zájemců. Byly schváleny Stanovy a Jednací řád, dále došlo k volbě předsednictva nové občanské iniciativy, která si dala jméno KLUB PŘÁTEL STARÉ JIHLAVY. Členy prvního předsednictva klubu se stali: ing. M. Holubcová, dr. Z. Jaroš, dr. K. Křesadlo, P. Štěpán, ing. arch. M. Nikiforová, ing. arch. V. Nikiforov, ing. arch. J. Sedlák, M. Telčerová a M. Vávrová. Předsedou klubu byl zvolen PhDr. Zdeněk Jaroš, tajemníkem PhDr. Karel Křesadlo a tiskovým mluvčím Milada Vávrová. Prostory pro vlastní klubovou činnost poskytl Muzeum Vysočiny Jihlava ve své budově v Kosmákově 9, kde se členové klubu začali scházet pravidelně každé poslední úterý v měsíci. Kromě bohaté přednáškové činnosti vydal klub vlastním nákladem brožuru "Jihlava" a spoluúčastnil se vydání publikací řady "Jihlavská knihovna". Členové klubu dále aktivně bojují především články v místním tisku za záchranu jednotlivých historických objektů, řada členů pracuje i v různých komisích rady Městského úřadu Jihlava, kde také působí v oblasti památkové péče. Za dva roky své činnosti se členská základna rozrostla na dnešních téměř 130 členů, včetně čestných. V současné době se klub snaží přitáhnout do svých řad více mladých lidí, kteří budou zárukou zachování památek města, jež patří mezi nejcennější pokladnice architektury u nás vůbec.

Zdeněk Jaroš

Klub přátel staré Jihlavy

Dne 15. ledna 1990 se sešlo v Muzeu Vysočiny Jihlava v Kosmákově ul. 9 dvanáct nadšenců z řad laiků i odborníků z Jihlavy, kterým nebyl lhostejný stále se zhoršující fyzický stav naší krásné Jihlavy. Výsledkem jejich spontánního setkání byl návrh založit spolek zabývající se jihlavskou historií, památkami města, jejich stavem a budoucností.

Deset ročníků "Jihlavských zajímavostí"

Když jsme v r. 1983 vzpomínali 750. výročí první historické zprávy o Jihlavě, napadlo nás se Zdeňkem Jarošem kromě jiného připravit seriál besed, čili jak jsme tehdy říkali, povídání se zajímavými lidmi o zajímavých věcech, který obdržel název "Jihlavské zajímavosti". Již tehdy byl vybaven některými základními rysy, jež mu vydržely do dneška: byl pořadem Muzea

Vysočiny a Okresního archivu v Jihlavě, připravován naší dvojicí, cyklus se skládal z pěti večerů, zaměřených na zajímavá témata, především historická, jeden večer byl věnován přírodě regionu a úvodní povídání patřilo odhalování jednoho z tajemství, ukrytých v bohatých fondech jihlavského archivu. Přitom jsme ovšem jen doufali, že první seriál bude mít také pokračování. A nyní již v r. 1992 proběhl 10. ročník, celkem padesát večerů popularizační práce. Ty se dotkly starší i novější historie Jihlavy i jejího okolí, ale také památek a výstavby města. Představily se zde kulturní instituce Jihlavy, v posledních ročnících dostává širší prostor i historie jihlavského venkova. Z počátečního přelomu prosince a listopadu se "Jihlavské zajímavosti" posunuly o měsíc dopředu, na říjnové a listopadové čtvrtky. Svůj azyl našly nejprve v muzeu na Masarykově náměstí, 5. ročník se musel výjimečně uchýlit do galerie v Komenského ulici a od r. 1988 zakotvily v adekvátním prostředí muzea v Kosmákově ulici. Postupně si našly poměrně stabilizovanou obec posluchačů, zajišťující slušnou účast vesměs spokojených zájemců na každém pořadu.

Karel Křesadlo

Občanské sdružení Jihlavský netopýr

Na vzpomínkovém večeru členů jihlavské pobočky Českého speleologického spolku, konaném 8. září 1989 v podzemních chodbách pod Jihlavou, se čtyři nadšenci pro jihlavské "katakomby" domluvili, že by bylo záhodno alespoň část těchto chodeb znovu zpřístupnit široké veřejnosti. Po listopadové revoluci došlo ke změnám podmínek pro sdružování občanů, takže tito lidé mohli začít připravovat založení nové organizace, jež by splnila jejich veliký dlouholetý sen.

Městský národní výbor podmiňoval povolení vzniku organizace minimálním počtem členů třicet, takže bylo nutno rozjet náborovou akci. Teprve potom mohla být uspořádána 23. února 1990 zakládající schůze občanského sdružení Jihlavský netopýr, organizace pro zachování a využití jihlavského podzemí. Na této schůzi

byl dohodnut program a schváleny navržené stanovy, které byly odeslány na ministerstvo vnitra k registraci. Ihned po založení sdružení byl navázán kontakt s Městským národním výborem a došlo k dohodě o průběhu a financování zpřístupňovacích prací. Vzhledem k tomu, že tehdy Jihlavský netopýr nedisponoval žádnými financemi, hradil materiálové náklady Městský národní výbor, členové sdružení prováděli samotné zpřístupňovací práce bez nároku na finanční odměnu.

Souběžně s Městským národním výborem vešla organizace ve styk s Okresní knihovnou, neboť její budovou je v prostoru kotelny vstup do podzemí, a s Muzeem Vysočiny, jehož pracovníci se podíleli na přípravě expozice o dolování na Jihlavsku, která je instalována v prohlídkovém okruhu.

Po kladném ukončení všech jednání bylo 17. března 1990 započato se zpřístupňovacími pracemi. Nejdříve bylo nutno uzavřít starý vstup do této části podzemí, který je u horní cesty v Březinových sadech. Tento vstup byl totiž po dobu deseti let používán asociálními živly, jež si v podzemí vytvořily svoje zázemí. Teprve potom bylo možno prorazit zadržku z podzemních chodeb do sklepa knihovny.

Dne 14. června 1990 došlo konečně k registraci sdružení, takže se jeho členové sešli k ustavující schůzi, na níž začal Jihlavský netopýr existovat i právně. Z původních 36 členů jich zůstalo do této doby 15.

Jejich hlavním úkolem bylo dokončení zpřístupnění chodeb. Bylo třeba vyzdít místa, kde vypadalo staré zdivo, otevřít větrací průduchy, vyzdít příčku s pojistným závěrem k bývalému vstupu z parku, vyklidit velké množství sutě a odpadků nahromaděných v chodbách, vyčistit odtokové kanálky a uzavřít jejich vyústění mřížemi proti potkanům a v neposlední řadě též zatříť velké množství nápisů na zdech chodeb.

Nejzávažnějším problémem bylo obnovení elektrického osvětlení prohlídkové trasy. Projekt byl zadán OSP, samotnou rekonstrukci pak provedla firma JABO za vydatné pomoci členů občanského sdružení Jihlavský netopýr.

Když již byly chodby osvětleny, byla provedena opatření k zajištění bezpečnosti návštěvníků (zábradlí, oprava schodů, instalace

přechodů přes odtokové kanálky, oddělení nepřístupných částí od prohlídkového okruhu atd.).

Na zpřístupnění historického podzemí bylo členy občanského sdružení Jihlavský netopýr odpracováno 605 hodin. Mimo to probíhaly práce na přípravě expozice. Pro veřejnost bylo podzemí slavnostně otevřeno dne 29. června 1991 při oslavách 555. výročí přijetí Basilejských kompaktát jako součást hlavního dne těchto oslav. Do konce roku potom zhlédlo zpřístupněné podzemní prostory 12 663 návštěvníků, dalším rokem projevilo zájem o návštěvu podzemí dokonce 16 011 osob z domova i ciziny. Pro zájemce o historii podzemí byla vydána brožura "O jihlavském podzemí".

A jaké plány má Jihlavský netopýr do budoucna? I když se počet členů sdružení zredukoval do současné doby na 7 osob, chtěli bychom v budoucnu vyvíjet daleko větší činnost, než je jenom správa přístupné trasy podzemí.

Ve vlastním prohlídkovém okruhu máme v plánu rozšířit expozici o maketu hornické vesnice s úpravou rud a maketu středověkého stříbrného dolu. Pokud nám bude přidělena část přízemí bývalých kasáren v dominikánském klášteře přiléhající k malému nádvoří, rozšíříme v budoucnu prohlídkový okruh o prostory pod touto budovou a z nádvoří vytvoříme jakési kulturní centrum pro pořádání folkových večerů, beneficí a podobně. V tomto případě využijeme šachtu studny ústící na toto nádvoří jako vstup do podzemí a veškeré expozice přesuneme z podzemí do přízemních místností přiléhajících k nádvoří, kde tím vznikne malá galerie využitelná též pro různé výstavy.

V ostatním podzemí mimo prohlídkový okruh chceme v nejbližší době provést v součinnosti s Městskou policií uzavírku všech vstupů, a tím znemožnit přístup asociálním živlům.

Mimo podzemí hodláme vybudovat naučnou stezku po starých důlních dílech, která by vedla přes vrch Rudný k Hybrálci, k rybníku Trpaslík, odtud na Bílý Kámen a končila by v lokalitě U Antoníčka nedaleko Rounku. Zde chceme ve vzdálenější budoucnosti vytvořit skanzen těžby stříbra na Jihlavsku. Ostatní lokality těžby

stříbra potom opatříme informačními tabulemi, jež vyhotovíme ve spolupráci s Muzeem Vysočiny.

Plánů do budoucna je tedy dost a jenom doufáme, že získáme finanční prostředky na jejich uskutečnění.

*Jaroslav Sláma,
občanské sdružení Jihlavský netopýr*

Objevy v Jihlavě

V posledních dvou letech se zintenzivnily práce na opravách jihlavských památkových objektů. Řada domů dostává nový kabát a historickým domům je navrácen jejich dávný vzhled. Součástí této renovace je i odstraňování pozdějších doplňků nebo úprav. A právě při odstranění slohově nevhodných částí se často ukáží pod fádními architektonickými prvky nečekané krásy nesmírné uměleckohistorické hodnoty.

Tak tomu bylo již dříve u domů Masarykovo nám. 1 (přízemí radnice), 24, 25, 31, 37, 39, 40, 41, 47, 55 atd. Naposledy se objevily netušené věci při opravě tzv. Šmilauerovského domu na Masarykově nám. č. 4. Slohově složitý dům naznačoval určitá překvapení, ale skutečnost předčila očekávání. V přízemí levé části předního traktu se při úpravách domu pro potřeby knihkupectví Bysantion objevily velké části raně gotického podloubí. Jednoduchost v Jihlavě ojedinělého tvaru částí klenebních žeber i konzol datují vznik domu do začátku poslední čtvrtiny 13. století. Překvapivý byl i nálezkou části původního vchodu v zadní části podloubí. Složitost stavebního vývoje byla doložena i objevem zbytků renesančních omítek s částečně zachovalou výzdobou, kterou dostává dům v 60. letech 16. století po velkém požáru.

Ještě cennější a zajímavější jsou objevy v dominikánském areálu. Jeho větší část byla donedávna v rukou armády, která především některé části konventu a chrámového kněžiště téměř zdevastovala. Ale právě v kněžišti, používaném od konce 18. století jako vojenské skladiště, došlo doslova k fantastickému objevu románsko-gotického žebroví nejstarší stavební

fáze kostela včetně překrásných kamenných hlavic konzol z pol. 13. století, které svým výtvarným pojetím nemají v našem prostoru obdoby. Velmi působivé jsou i o něco mladší konzoly s výběhy žebířů v kněžišti, které také patří pozdnímu 13. věku. Po odstranění a snížení střechy bývalého kláštera přiléhajícího k severní straně kněžiště se navíc objevila románská okna a další gotická okna s typickým lomeným obloukem a parléřovskými kružbami. Druhá okna dokládají stavební úpravy na konci 14. století. K cenným objevům došlo i v samotné kvadratuře. Řada objevených konzol a žebířů odhalila na východní straně původní vchod a lokaci kapitulní síně, řada zbytků barokních fresek podává svědectví o výzdobě a tvaru kláštera v 18. století. Ze starých pramenů bylo známo, že zdejší kostel sv. Kříže míval pěknou věž, o kterou přišel při požáru 27. 4. 1527. Její zbytky jsou patrné nad vítězným obloukem. Dalším překvapením byl objev téměř zchovalého šneku gotického schodiště z konce 14. stol. Je přilepeno k zadní části severní strany chrámové lodě, dnes vlastně zmizelo v zástavbě klasicistního křídla kláštera (uliční blok do Křížové ul.).

Zdeněk Jaroš

Zápisy z věží kostela sv. Ignáce v Jihlavě

V r. 1992 probíhala oprava fasády kostela sv. Ignáce v Jihlavě ve dvorním traktu i v hlavním průčelí do náměstí. Špatný stav horních částí věží si vynutil jejich úplnou rekonstrukci včetně výměny vrcholových křížů. V makovicích obou věží byla nalezena pouzdra se zápisy z předchozích oprav. Spolu s doklady, již dříve uloženými v městském, nyní okresním archivu v Jihlavě, dávají nyní tento obraz:

1. Nejstarší známá rekonstrukce s vložením dokladů do makovice pochází zřejmě z r. 1812. Tehdy se do těchto míst dostal opis papežské buly z r. 1809 o uchování dokumentů a patent císaře Františka I. z 4. 1. 1812 o výměně mincí. Konkrétními doklady k němu je několik mincí (násobků krejcarů) z let 1800 - 1807 a papírová platidla z let 1800 - 1811.

2. Na jaře 1832 byly věže poškozeny nepřízní počasí a v říjnu toho roku opraveny. Přitom byl do makovice kromě starších dokladů vložen nový zápis, jehož hlavním obsahem byla zpráva o epidemii cholery, která Jihlavu těžce postihla v červenci až září 1832. Přiložen byl podrobný přehled průběhu a následků nemoci.
3. V úplnosti je již zachována určitě výbava vkladu z r. 1864. Bouřlivý vítr v září 1863 podstatně poškodil vrcholky věží a jejich rekonstrukce byla dokončena na počátku května následujícího roku. Přitom byl podstatně změněn vzhled luceren a kupolí obou věží i malé věžičky, sanktusníku, snížením o spodní část, snad i pro lepší odolávání náporům počasí. 2. 5. 1864 byl pak po slavnostní řeči zednického políra G. Oberrennera vložen do obou makovic identický obsah: Pamětní list městské rady, jednacím řádem a seznamem členů městského výboru, tištěný adresář Jihlavy z r. 1864, tištěná historická data o nadacích a obecně prospěšných zařízeních města, účetní uzávěrka městské spořitelny, seznam továren a parních strojů v Jihlavě a okolí, přehled cen životních potřeb z 26. 4. 1864, pamětní list a seznam členů střeleckého spolku, přehled právozářských domů a výdajů na nový pivovar, tehdejší místní noviny "Sonntagsblatt" z 16. 4. a 1. 5. 1864, přehled významnějších událostí poslední doby, záznam o zajatcích z italské války r. 1859 a polského povstání r. 1863 a fotografie císařského páru, okresního představeného, členů městské rady, vedení střeleckého spolku, stavebních úředníků města a dokumentární snímky. Na nich je právě zachycen původní vzhled všech věží kostela. Dále byl přiložen pamětní list duchovní správy s fotografiemi jejích hodnostářů, edice jihlavské kroniky Martina Leupolda z r. 1861 a plán města z r. 1862. Tehdejší starosta rovněž zaznamenal nalezení předchozích vkladů i nápis křídou na vnitřní zdi věže, že 8. 8. 1735 pozlatil J. W. Frey vrcholové kuličky s kříži na kupolích. Z předchozích vkladů byly znovu použity výše uvedené doklady.

4. V noci z 8. na 9. května 1945 ostřelovalo letectvo Rudé armády nahloučení a místa odporu prchajících nacistických vojsk. Přitom byly rovněž zasaženy a poškozeny věže kostela sv. Ignáce. K definitivní opravě těchto věží se pak přistoupilo v r. 1951. Přitom byla vyňata pouzdra s dřívějšími dokumenty a 30. 11. 1951 byl proveden nový vklad. Do severní věže byla uložena dvě nová pouzdra. Do jednoho byl vrácen jeden komplet vkladu z r. 1864, ze starších pak pouze mince z let 1800 - 1807. Ostatní starší doklady byly tehdy odevzdány do archivu. Do druhého pouzdra pak přišly nové současné zápisy. Obsahovaly pamětní list jednotného národního výboru, stručně rekapitulující zásadní změny, jež se zde odehrály od osvobození v r. 1945, fotografie ze současné Jihlavy i z opravy věží, pamětní zápis provádějící firmy - stavebního komunálního podniku, zápis farního úřadu u sv. Jakuba, tištěnou studii E. Šamánkové o umělecko-historickém vývoji Jihlavy z r. 1950, zprávy o činnosti MNV za léta 1946 - 47 a r. 1948, tehdejší noviny "Jiskra" a drobnou tiskovou dokumentaci JNV. Do jižní věže bylo pak uloženo pouzdro s kopiemi všech těchto dokladů, další kopie uloženy do archivu.
5. V tomto stavu byly také všechny uvedené dokumenty při současném otevření v září a říjnu 1992 nalezeny. Pouze pak s tou výhradou, že obě pouzdra v severní věži byla prostřelena. Původně se myslelo na výše popsané události v květnu 1945, poněvadž však byly takto zasaženy i fotografie z r. 1951, nezbyvá než hledat jiný původ střel, snad v srpnu 1968.
- Vyňaté dokumenty byly vesměs po pořízení jejich kompletní fotodokumentace Muzeem Vysočiny opět uloženy na původní místa. Do jižní věže kostela sv. Ignáce se tak vrátilo pouzdro s kopiemi dokladů z r. 1951. Do severní věže byla 23. října 1992 vložena tři nová měděná pouzdra. Jedno nyní obsahuje doklady z r. 1864 a starší mince, druhé originály zápisů z r. 1951. Konečně do třetího byly vloženy zápisy současné. Jsou to pamětní zápis městského úřadu se stručným zhodnocením vývoje města od r. 1951, pamětní zápisy

Okresního archivu, Muzea Vysočiny, Klubu přátel staré Jihlavy, Sokola Jihlava, nového spolku zdejších Němců Iglauer Regionalkulturverbandu, farního úřadu u sv. Jakuba, zápis o provádění rekonstrukce, přípisy zúčastněných firem (Habermannové, Klouda, Talpa), fotografie současné Jihlavy, platné mince, Jihlavské listy z 23. 10. 1992 a brožury o Jihlavě z let 1991 - 1992. Kopie zápisů jsou zároveň uloženy do archivu.

Důkladné rekonstrukční práce s použitím trvanlivých materiálů, zejména měděného plechu, by pak měly zajistit, aby se vložené dokumenty bez úhony dočkaly budoucích generací, jež by teprve měly mít důvod současné schránky v makovicích věží kostela sv. Ignáce v Jihlavě znovu otevřít.

Karel Křesadlo

Oslavy 750. výročí první písemné zmínky o Polné

V červnu letošního roku uplynulo 750 let od první písemné zmínky o Polné, kdy král Vladislav I. stvrzuje nadaci Jana z Polmny bratřím jeruzalémského řádu Německých rytířů, jejíž součástí je i podací právo kostela polenského. Město se snažilo tuto událost důstojně oslavit, a proto byla jmenována komise, která měla garantovat průběh oslav. Celý týden od 21. do 28. června byl naplněn kulturou.

Polenští se snažili prezentovat kulturní činnost, která má v Polné dlouholetou tradici. Cyklus kulturních pořadů zahájilo v neděli loutkové divadlo představením pro nejmenší "Zvonek královně víl". V pondělí se představil divadelní soubor Duha s divadelní hrou L. Stroupežnického "Naši furianti". Nastudování této klasické hry bylo provedeno tak, že členové souboru sklidili uznání a potlesk nejen doma, ale i na přehlídce ve Vysokém nad Jizerou a postoupili do celostátní přehlídky amatérských divadel Jiráskův Hronov 1993.

V úterý připravila ZUŠ slavnostní koncert žáků. Vystoupili žáci oddělení hudebního a tanečního, kteří potěšili nejen rodiče, ale i ostatní diváky. Ve středu vystoupil divadelní soubor Jiří Poděbradský, který působí v Polné již od roku

1798. Při výběru divadelního kusu se vrátil do minulosti souboru a nastudoval divadelní hru od polenského autora, dlouholetého ředitele školy a muzea, Břetislava Rérycha 20 000 mil pod "Špačkovým rybníkem". Mnozí z nás měli obavy, zda hra, která byla pro spolek napsána v první polovině dvacátého století, osloví dnešního diváka, ale již první jednání je rozptýlilo a vtipné narážky vyvolávaly v obecnstvu smích.

Ve čtvrtek vystoupil pěvecký sbor Čestmír, který nezůstal nic dlužen své pověsti. Spolu s ním vystoupil pěvecký dorost Poleňáček.

Sobota proběhla v duchu vyvrcholení oslav. Od 9 do 12 hodin měli možnost rodáci i návštěvníci Polné, kteří se na oslavy sjeli, si zavzpomínat ve škole, kde byl "Den otevřených dveří".

V deset hodin začala v chrámu Nanebevzetí Panny Marie koncelebrovaná mše svatá. Zúčastnili se jí všichni žijící duchovní, kteří v polenské farnosti působili.

Slavnostní odpoledne zahájil historický průvod. Čelo průvodu, které vycházelo ze zámecké brány, tvořili jezdcí na koních v krojích selské jízdy. Za nimi již kráčeli polenští páni v dobových kostýmech se svými rodovými erby. V jejich středu byl král Jiří z Poděbrad, který na Polné často pobýval u svého syna Viktorína z Kunštátu. Za posledního představitele šlechty - kardinála Ferdinanda z Dietrichštejna - se zařadilo městské zastupitelstvo, se svými prapory následovali Sokolové a Orlové, nechyběly jednotlivé družiny Skautů, členové divadelních spolků J. Poděbradský a Duha v divadelních kostýmech. Velký úspěch měli polenští řezníci v dobových krojích a s insigniemi svého cechu. Chlapci a dívky v národních barvách nesli československou vlajku.

Průvod, který uzavírali občané města a hosté, dorazil k tribuně na náměstí, kde Jiřímu z Poděbrad vzdali postupně hold všichni polenští majitelé hradu a zámku a členové spolků, kteří krátkou ukázkou pozdravili přítomné. Nechyběl tanec, zpěv a hudba.

Neděle byla věnována sportu. Žáci polenské školy předvedli tělovýchovnou část Akademie, kterou připravili k výročí J. A. Komenského. Oddíl sebeobraný se prezentoval ukázkami ze svého cvičení. Oslavy doplnil seskok parašutistů. Na závěr bylo sehráno fotbalové utkání "Stará garda - Bohemians Praha".

V rámci oslav bylo možno navštívit v Polné několik výstav. Muzeum připravilo výstavy "Polná na obrazech a v grafice" a "Ze sbírek polenského muzea". Návštěvníci se přesvědčili, že všechny polenské sbírky čekají na svůj čas v místních depozitářích.

Na MěÚ byla přístupná výstava "150 let pošty v Polné", kterou připravili polenští filatelisté. V průjezdu MěÚ byla nainstalována putovní výstava "Osjek".

I polenští Junáci otevřeli výstavu, na které zachytili svoji nedávnou i vzdálenou minulost. Přes některé drobné nedostatky nezůstala Polná tomuto významnému výročí nic dlužná.

Marta Vomelová

Etnografické výstavy Muzea Vysočiny v letech 1990 - 1992

Po úspěšné výstavě "Poezie vánoc" pořádané v r. 1988, která potvrdila, že tato oblast výstavnictví byla po dlouhá léta opomíjena a mezi návštěvníky našla své příznivce (výstavu zhlédlo kolem 31 000 návštěvníků), rozhodlo se jihlavské muzeum v této tématice při výstavách pokračovat. Jestliže výstava "Poezie vánoc" zachycovala vánoční zvyky Horácka včetně ukázky lidového interiéru o vánocích, výstava další byla uspořádána v jarních měsících. Symbolicky byla zahajována na první jarní den, trvala přes velikonoční svátky až do 1. května 1990. Nesla název "Vítej, jaro, vítej" a zahrnovala všechny významné jarní zvyky této oblasti (vítání jara, pálení čarodějnic, jarní zvyky v hospodářství, velikonoční pomlázku, stavění máje a další). Byla doplněna opět ukázkou lidového bydlení, tentokrát rozšířenou nejen o interiér, ale i o kopii horáckého statku se štukovou výzdobou a dvorkem se zahrádkou. K jaru neodmyslitelně patří i rodící se život, a proto muzeum zvolilo experiment a v rámci výstavy použilo i živé exponáty ve formě kuřátek, králíků a malých oveček. Stali se miláčky především malých návštěvníků, kteří se svými rodiči přišli i několikrát. Pro dospělé, především ženy, zde bylo mnoho námětů a inspirace ve zdobených perníčcích, kraslicích a velikonoční výzdobě.

Tato výstava snad byla ještě hezčí než ta o předešlých vánocích, protože nechyběla skutečná zeleň v podobě rozkvetlých stromů, břízek, jarních květin, studánky ap. I ona vzbudila pozornost jak sdělovacích prostředků, tak i návštěvníků. Po zvýšení vstupného v muzeu návštěvnost poněkud poklesla, přesto na výstavu přišlo 18 505 osob. Součástí výstavy byla i soutěž o nejlepší kraslici.

Výstava následující v r. 1991 byla zasazena opět do vánočního období a vzala si za námět lidovou tradici betlémařství, která zde na Jihlavsku, ale především na Třeštsku je doposud velice živá. Jednotlivé ukázky betlémových figurek i celé velké betlémy opět navodily krásnou vánoční atmosféru. Výstava byla doplněna tak jako v r. 1988 sušenými aranžovanými květy. V období od 5. 12. 1990 do 6. 1. 1991 tuto výstavu s názvem "Půjdem spolu do Betléma" zhlédlo 17 750 návštěvníků.

O tom, že i tato výstava měla úspěch, svědčí mimo jiné i to, že o její reprízu projevil zájem školní muzeum v Bad Leonfeldenu v Rakousku, se kterým Muzeum Vysočiny v Jihlavě udržuje již několik let kontakty. V termínu od 28. 11. 1992 do 2. 2. 1993 bude tedy možné výstavu jihlavských a třeštských betlémů, ale i současné produkce s touto tematikou znovu navštívit v tomto pěkném lázeňském městečku nedaleko Lince, kde, věříme, přinese také kousek vánoční nálady a pohody.

A co chystá Muzeum Vysočiny v Jihlavě v roce 1992 pro své příznivce u nás? Plánujeme výstavu vánočních pohlednic, grafik a kalendářů pod názvem Ten vánoční čas; ale o té až příště.

Dana Nováková

Současnost muzea v Telči

Telčské muzeum, pobočka Muzea Vysočiny v Jihlavě, se nachází v areálu renesančního zámku. Pro návštěvníka je zde přichystána v roce 1988 instalovaná expozice "Život a práce lidu Telčska". Prostorový rozsah expozice není velký, proto jsou zde vystaveny jen nejzajímavější předměty z depozitářů, např. model historického jádra města z roku 1895, pohyb-

livý betlém manželů Vostrých, popravčí meč, část afrických sbírek manželů Foitových, ukázky řemeslné výroby, cechovní a svatební praporce, telčský kroj či ukázky selského a měšťánského bydlení. Roku 1991 navštívilo muzeum 6856 návštěvníků, z toho bylo asi 1800 cizinců, což znamená oproti minulosti nárůst. Pro letošní sezónu byly přepracovány čtyři vitríny, které dokumentují období od I. světové války po současnost, a zpracován průvodce expozicí v angličtině, němčině a francouzštině. Od začátku roku 1991 probíhá hloubková revize všech sbírkových předmětů, opravuje se lokace a odstraňují se chyby v předcházejících evidencích. Pracuje se rovněž na seznamu chybějících sbírkových předmětů. Sbírkatelná činnost muzea byla v letech 1989 - 1992 zaměřena především na dokumentaci voleb, kulturní a politické události v Telči a významné návštěvy města. Byla získána rekonstrukce horáckého kroje paní Tetourové, výrobky domácího zpracování lnu, nářadí ševcovské dílny, obrazy a kresby významného regionálního malíře A. V. Slavíčka, sochařská díla F. V. Foita a archivní materiály bratří Mátlů.

Roku 1990 byla obnovena činnost Muzejního spolku, který spravoval muzeum v letech 1897 - 1951 a dal základ jeho sbírkotvorné činnosti. Dnešní úzkou spoluprací muzea a Muzejního spolku dokumentují především společné výstavy. První takovouto akcí byla úspěšná vánoční výstava obrázků, pohlednic a fotografií s názvem "Telčské proměny" se zajímavou soutěží "Znáš své město?". Zhlédlo ji 1300 návštěvníků.

V květnu 1991 se ve spolupráci s městským muzeem v rakouském Waidhofenu uskutečnila v justičním sále telčského zámku reprezentační výstava "Telč - Waidhofen kdysi a dnes". Prostřednictvím vystavených exponátů porovnávala historický vývoj těchto dvou měst, jež měla často podobný osud. Mimo jiné mohli návštěvníci vidět např. skleněný antický medailon (tzv. Meduzu), obětní nádoby, habánskou keramiku, podmalby na skle, cechovní praporce a truhlice, obrazy obou měst, kroniku města Waidhofenu ze 14. století, střelecké terče či vojenskou uniformu z minulého století. Výstava, kterou zahajoval staros-

ta Waidhofenu pan Maier, byla začátkem úzké spolupráce obou měst.

Třetí výstava o vánocích 1991, tentokrát v prostorách radnice, připomněla za spoluúčasti pěveckého sboru Smetana tradici sborového zpěvu v Telči a významné osobnosti telčského hudebního života (J. E. Kypta, B. Pokorný, bratři Mátlovi). Těžila především z bohatého archivního materiálu z pozůstalosti bratří Mátlů, její součástí byly ukázky z činnosti pěveckého sboru Smetana a videozáznamy z vystoupení telčských folklórních skupin. K výstavě byl vydán průvodní list s historií hudebního života v Telči.

Výstava "Waidhofen - Telč kdysi a dnes" byla v srpnu letošního roku za velkého zájmu rakouských návštěvníků zopakována ve Waidhofenu. Součástí slavnostní vernisáže bylo předvádění řemeslných výrob historickými technologiemi (hrnčířská výroba, tkaní látek) a vystoupení dětského folklórního souboru Kvíteček a pěveckého sboru Smetana.

Zatím poslední výstava "Lidový textil na Telčsku", slavnostně otevřená při příležitosti Dnů evropského dědictví 1992 v září, představila návštěvníkům ukázky ze sbírky lidového textilu a přiblížila život horácké ženy před 100 lety (v rozmezí let 1845 - 1905). Exponáty byly prezentovány v oddílech podle jejich užívání v různých obdobích života ženy (narození, dětství, mládí, svatba, žena - hospodyně, stáří). Také k této výstavě byl vydán průvodní list vysvětlující význam, užití a výrobu vystavovaného textilu.

Zápisy v pamětních knihách výstav a muzea jsou dokladem zájmu a obdivu hlavně zahraničních návštěvníků, kteří jsou okouzleni starobylostí Telčí i rozsahem sice nevelkými, ale významnými sbírkami muzea.

Zdena Vaníčková

Vladimír Kříž, Neposlušné ženy, San Francisco, Obzor 1991, 78 s.

Spisovatel Vladimír Kříž, jihlavský rodák žijící několik posledních let v USA, vydal jako první publikaci svého vlastního nakladatelství Obzor v San Francisku historickou novelu Neposlušné

ženy. Vyšla v nákladu 500 ks s ilustracemi Miloslava Pečinky. Každý exemplář je na titulním listě autorem podepsán a vzadu označen pořadovým číslem.

Nebývá sice zvykem hodnotit ve sbornících tohoto typu beletrii, avšak autor byl inspirován skutečnou událostí, vzpourou žen pro husí pastvu, k níž došlo 16. a 17. července 1776 v Kozlově na panství Luka. Tuto zajímavou, téměř kuriozní událost vynesl z archivu na světlo světa prof. Ladislav Hosák ve Vlastivědném věstníku moravském 1966, č. 1. V. Kříž z tohoto článku vyšel a přidal některé nové postavy a motivy. V recenzi bych se chtěl zaměřit především na to, jak spisovatel zacházel s historickými fakty a nakolik tvrzení obsažená v knize odpovídají historické pravdě.

Ačkoli autor v předmluvě tvrdí, že podnikl studium v archivech (písemnosti se dochovaly v Moravském zemském archivu v Brně ve fondu Gubernium), v knížce se to nijak neprojevuje. Naopak u dvou jmen převzal chybné čtení z článku prof. Hosáka: kozlovský rychtář se nejmenoval Prchal, ale Pejchal a příjmení hlavní hrdinky Brunové je u obou podáno poněkud odlišně jako Brumová. Celou událost posunul o rok dopředu do r. 1775, do doby velkých selských bouří v severovýchodních Čechách. Direktor louckého velkostatku, nazývaný v knížce Fridrich Hauff, se ve skutečnosti jmenoval Johann Paul Pedeschek a po uklidnění vzpoury nebyl baronem Josefem Widmannem propuštěn, nýbrž vykonával svůj úřad ještě v r. 1801. Rovněž hraběnka Widmannová se nejmenovala Alžběta, ale Antonie, rozená Clamová. V. Kříž obohatil vyprávění o postavu kantora, ačkoli škola byla v Kozlově založena až v r. 1788, a o faráře, přestože fara zde nikdy nebyla a kaple byla postavena až v r. 1867. Ani radního Kaňku, chalupníka Boudu, či Matouše Ryšavého bychom v té době v Kozlově nepotkali.

Spisovatel beletrista má právo zacházet s historickými fakty do určité míry volně, neměl by se však dopouštět prohřešků proti obecné historii. Na dvou místech se autor zmiňuje o jezuitách, ačkoli jejich řád nedlouho předtím v r. 1773 papež zrušil. Zmínka o plukovníku Janu Jeníkově z Bratřic (1756 - 1845) do této doby také nepatří. Tomuto známému českému

vlastenci, historiku a vojákovi bylo v r. 1776 teprve 20 let, v září toho roku se stal kadetem a v životě plukovnícké hodnosti nedosáhl. Petrolejová lampa rovněž nemohla v žádné chalupě stát, byla zkonstruována až r. 1855 v Americe. Autor nesprávně směšuje dohromady pojem rychtář a starosta, v obcích šlo vždy o dva různé úředníky. Rychtář byl jmenován vrchností a měl nižší soudní pravomoc, starostu (v této době lépe purkmistra nebo pŕlmistra) si obec volila nezávisle na vrchnosti a byl představitelem obecní samosprávy. Vzpouora se na rozdíl od beletristického zpracování obešla bez jakékoli střelby.

Je škoda, že autor v knížce uvedl řadu vymyšlených jmen a skutečností, přestože ta správná se po prostudování příslušných archivních materiálů přímo nabízejí. V MZA Brno jsou uloženy zprávy o průběhu vzpoury a protokoly z vyšetřování dvorské komise hraběte d'Albona, v nichž je přesně citováno několik vět, které tehdy byly direktorem, krajským hejtmanem a Markétou Brunovou vyřčeny a mohly být v literárním zpracování použity. Historický obraz vsi by se dal doplnit údaji z matrik, které se dochovaly v úplných řadách, z katastrů a dalších archiválií. Kniha by získala na hodnotě.

Dílo je možno doporučit jako beletrii, při používání historických údajů pro účely regionálních dějin je však třeba opatrnosti. Domnívám se, že by nebylo od věci v předmluvě na Hosákův článek upozornit pro případné srovnání. Přes všechny výhrady je dobře, že byla knížka napsána. Obyčejní venkované se literárními hrdiny příliš často nestávají. Kdy zase někdo napíše o Kozlově celou knížku?

Vlastimil Svěrák